

Ravimtaimede turustamisest Eestis aastal 2015

Janne Sepp^{1,2} ja Ain Raal¹, TÜ farmaatsia instituut¹, Ravimiamet²

Sissejuhatus

Eestis kultiveeritud ja kogutud ning apteekide kaudu turustatud ravimtaimede koguseid ei ole kuigi palju uuritud. Artiklist [1] leiame tabeli erinevate droogide vajaduse, impordi ja kodumaalt varumise kohta aastatel 1921, 1933 ja 1974. Viimane sellealane suurem uuring tehti Elmar Araku ja kaasautorite poolt 1974.a. [2]. Aastal 1933 hinnati kogu Eesti droogidevajaduseks 18 tonni, millest 15 tonni toodi sisse ja sealhulgas 0,8 tonni ulatuses drooge, mida oleks saanud Eestistki varuda. 1930ndate lõpuks oli import minimaliseerunud ning mõtlema hakati ekspordile. Läbi aastakümnete on kõige suurem vajadus olnud kummeliõisikute järele ja neid on kõige rohkem ka varutud. Vajadus kummeli järele on olnud 1300-3100 kg vahel, nimetatud aastatel toodi seda sisse vastavalt 2745, 1876 ja 2759 kg ning varuti kodumaalt vastavalt 5, 3169 ja 2652 kg. Seega on Eestis läbi aegade olnud enim kasutatavaks ravimtaimeks teekummel.

Maaeluministeeriumi andmeil suurenes ravim- ja maitsetaimede mahepõllumajanduslik kasvatusala Eestis aastal 2015 ca 200 hektarini. Maitse- ja ravimtaimi, marju ja seemi korjatakse ka kontrollitud mitteharitavatelt ehk looduslikelt aladelt. 2015. aastal oli 38 ettevõttel tunnustatud looduslikult kasvatate saaduste korjamise alaid 93 148 hektarit [3]. Ravimtaimede kasutamise kohta maailmas tervikuna puuduvad kergesti leitavad ja ülevaatlikud andmed, aga vajadus nende andmete järele on olemas, sest prognooside kohaselt ravimtaimede kasutamine maailmas lähiajal kindlasti ei vähene ja näitab pigem tõusutrendi [4].

Ravimtaimede turustamise kohta Eestis pole viimasel ajal ülevaadet tehtud, loodame, et meie töö on esimene samm selles suunas, et edaspidi ravimtaimede kasutamistrendide kohta senisest rohkem infot oleks.

Metoodika

Kuna meie huvi on eelkõige seotud taimede raviotstarbelise kasutamisega, siis otsustasime lähtuda Ravimiameti tegevuslubade registri andmetest droogide käitlejate kohta [5]. Eestis tegutseb seitse droogide käitlejat (OÜ Elujõud, OÜ Kubja Ürt, MK Loodusravi OÜ, Raivo Küti ettevõtte Loodusravi, Uuskaubi talu, OÜ Vadi Gild, OÜ Valentina Droog). Taimede kasvatamise ning taimeteede tootmisega tegeleb loomulikult veelgi ettevõtteid (nii kohalikke kui välismaiseid), kuid kuna sealne toodang turustatakse eelkõige toidupoodidesse, looduspoodidesse jm, siis võib eeldada, et ka tarvitamine on ilmselt rohkem seotud maitseelamuste kui haiguste leevendamisega. Seega otsustasime küsida andmeid kõigilt seitsmelt Eestis droogide käitlemisel omavalt ettevõtelt 2015. aastal Eestis turustatud ravimtaimede koguste kohta ning kuus ettevõtet saatsid meile oma andmed. Võtsime arvesse andmed, mis kajastasid droogide müüki apteekidesse või hulgimüügiettevõtetele, kes varustavad apteeke. Oluline on ka märkida, et tugevatoimelisi drooge võib Eestis müüa ainult apteekides ning nendest valmistatud teesid/teesegusid võivad Eestis toota ettevõtted, kellel on Ravimiameti tegevusluba [6]. Kokkuvõtete tegemisel jätsime välja need andmed, mis kajastasid droogide käitlejate omavahelist müüki (vältimaks topeltandmeid) ning ravimtaimede müüki toidupoodidesse, ökopoodidesse, väikemüüjatele ja ettevõtetele, kes toodavad taimeteesid ent pole droogide käitlejad. Taimede puhul arvestasime kokku nii lähedaste liikide (nt aed- ja nõmm-liivatee) kui erinevate taimeosade (nt ürt ja lehed) kogused.

Tulemused ja arutelu

2015. aastal turustati apteekide kaudu ühtekokku 14 tonni Eesti päritolu ravimtaimi. Koguseliselt oli kõige rohkem linaseemneid (3,2 t) ja teekummeli õisikuid (1,6 t), järgnesid ~0,5 tonniga kibuvitsamarjad,

köömned, islandi käokõrv, kasekäsn, piparmündilehed, saialilleõisikud. Koguseliselt kümne enimturustatud ravimtaime hulka mahtusid veel kaks tugeva toimelist droogi: leesikalehed/ -võrsed (0,4 t) ning naistepunaürt (0,3 t). Kokku turustati rohkem kui 80 erinevat ravimtaime. Tabelis 1 on ravimtaimed, mille turustatud kogus ületas 100 kilogrammi. Nende 31 taime kogused moodustasid kokku 12 tonni (87%) kogu turustatud 14 tonnist ravimtaimedest.

Märkimisväärne on, et linaseemned ja teekummeli õisikud moodustasid kokku kolmandiku turustatud taime üldkogusest. Olgugi et mõlemat droogi turustati apteekide kaudu, on tõenäoline, et enamjaolt kasutatakse linaseemneid toidu koostisosana. Küsimise linaseemnete tarvitamise kohta kommentaari ka droogi suurimalt tootjalt (99% turustatud kogusest) ning tema sõnul turustatakse kogu toodang valdavalt ravimite hulgemüüjate kaudu, kes väljastavad droogi kas apteekidele või veterinaarseks otstarbeks, täpsemat ülevaadet droogi kasutusaladest talul pole. 2015.a. ei olnud linaseemnete tootmise osas erandlik, kuna seda on ka varem palju toodetud ning trend ilmselt jätkub, sest nõudlus on olemas. Tõenäoliselt pakub eestimaine odav linaseeme tõhusat konkurentsi kallimahhinnalisemale Soome päritolu linaseemnejahule.

Asjaolu, et linaseemnete turustatud kogus oli kaks korda suurem kui teekummeli õisikutel, mõjutab kindlasti seemnete suurem tihedus ning lisaks veel turustatavate pakendite märkimisväärselt erinevad suurused (linaseemnetel valdavalt 400-grammine, teekummeli õisikutel 20-grammine). Kui arvestada turustatud koguseid hoopis pakendite arvuna, siis näeme seitsmekordset vahet teekummeli kasuks: 70 000 pakendit teekummeli õisikuid (a' 20 g ja 40 g) ning 10 000 pakendit linaseemneid (a' 400 g ja 50 g). Nende vahele mahtusid piparmündilehed (27 000 pakendit), islandi käokõrv (25 000 pakendit), saialilleõisikud (20 000 pakendit), leesikalehed/ -võrsed (18 000 pakendit) ja naistepunaürt (16 000 pakendit), lisaks veel pajulilleürt ja raudrohuürt/ -õisikud 14 000 pakendiga, salveilehed, aed- ja nõmm-liivatee ürt ning kibuvitsamarjad 13 000 pakendiga, melissilehed 11 000 pakendiga ja kasekäsn ning pärnaõied, mida turustati 10 000 pakendit. Huvitav võrdlusmoment tekibki pärnaõitega, mis on kaalult üks kergemaid drooge, ja mille turustatud kogus kilogrammides oli 12 korda väiksem (266 kg) kui linaseemnetel (3 264

kg), ent pakendite arv jäi mõlemal samasse suurusjärku – 10 000 pakendit.

Seega, jättes kõrvale linaseemnete suure koguse, ületas teekummeli õisikute kogus teiste ravimtaimede oma mitmekordselt. Kui linaseemnete turustamisega tegeles valdavalt üks ettevõtte, siis teekummeli puhul oli võimalik eristada nelja droogide käitleja osakaalu. Teekummelit turustati aastal 2015 üle 1600 kg ning ligi poole sellest kogusest (47%) moodustas üks droogide käitleja. Teine pool turustatud teekummeli õisikutest jagunes kolme ülejäänud ettevõtte vahel vastavalt 27%, 15% ja 12%.

2015. aastal apteekide kaudu turustatud 14 tonni ravimtaimi jagunes käitlejate vahel järgmiselt: üle poole (56%) moodustas ühe ettevõtte toodang, kahe järgmise ettevõtte toodangute osakaal oli vastavalt 20% ja 16% ning ülejäänud kolme ettevõtte toodangu osakaal kokku oli 9%. Isegi siis, kui suurima ravimtaimetalu (Kubja ürditalu) toodangust arvata maha toodetud linaseemnete kogus (99% linaseemnete kogutoodangust) ja tema osakaal väheneks 42%-ni, jääks see teiste ettevõtetega võrreldes siiski märgatavalt suuremaks.

Kokkuvõte

Apteekide kaudu turustatavate ravimtaimede valik Eestis on küllaltki lai ning need on Eestis hästi kultiveeritavad või kasvavad siin looduslikult. Lisaks üksikdroogidele on turul ka suur valik erinevatest ravimtaimedest koosnevaid teesegusid. 14 tonni Eesti päritolu drooge, mis ainuüksi apteekide kaudu tarbijani jõuab, moodustab vaid osa meie riigi aastasest ravimtaimede tarvitamise hulgast. Et seda numbrit veidi illustreerida, siis võib öelda, et iga Eesti elanik joob aastas vähemalt 10 tassi ravimtaimeteed, mille ta on valmistanud apteegist ostetud kodumaisest droogist.

See number on tegelikkuses kindlasti suurem, kuna puudu on ühe droogide käitleja andmed ning siia lisanduvad veel ka apteegis müüdavad välismaist päritolu droogid ja kauplustes müüdavad ravimtaimeteed. Vähetähtis pole ka see, et osad inimesed tegelevad oma droogivarude kasvatamise ja/või korjamisega ise. Seega on aastane ravimtaimede tarbimismaht märksa suurem kui 14 tonni.

Tabel 1. Ravimtaimed, mida aastal 2015 turustati üle 100 kilogrammi

Nr	Ravimtaim	Kokku (kg)	%	Ligikaudne pakendite arv
1	Linaseemned	3 264	23,5	10 000
2	Teekummeli õisikud	1 625	11,7	70 000
3	Kibuvitsamarjad	525	3,8	13 000
4	Köömned	509	3,7	8 000
5	Islandi käokõrv	504	3,6	25 000
6	Must pässik (kasekäs)	492	3,5	10 000
7	Piparmündilehed	489	3,5	27 000
8	Saialilleõisikud	454	3,3	20 000
9	Leesikalehed/ -võrsed	362	2,6	18 000
10	Naistepunaürt	315	2,3	16 000
11	Pajulilleürt	284	2,0	14 000
12	Raudrohuürt/ -õisikud	276	2,0	14 000
13	Salveilehed	269	1,9	13 000
14	Pärnaõied	266	1,9	10 000
15	Aed- ja nõmm-liivatee ürt	239	1,7	13 000
16	Palderjanijuured	202	1,5	5 000
17	Puneürt	186	1,3	9 000
18	Apteegitilliseemned/ -ürt	178	1,3	5 000
19	Võilillejuured	163	1,2	4 000
20	Melissilehed	159	1,1	11 000
21	Paiselehelehed	156	1,1	9 000
22	Kaselehed	137	1,0	7 000
23	Angervaksaõisikud/ -ürt	136	1,0	7 000
24	Teelehelehed	132	0,9	7 000
25	Viirpuuviljad/ - õied	130	0,9	4 000
26	Tammekoor	129	0,9	4 000
27	Kalmusejuurikad	122	0,9	4 000
28	Põdrakanepiürt	121	0,9	6 000
29	Aniis-iisopi ja iisopiürt	104	0,7	5 000
30	Põldosjaürt	104	0,7	6 000
31	Vaarikalehed/-varred	104	0,7	5 000

Tänu sõnad

Täname kõiki droogide käitlejaid meeldiva koostöö eest. Tänu nendepoolsele abile oli võimalik koostada ülevaade ravimtaimede turustamisest.

Kirjandus:

1. Volmer D., Kask M., Raal A. Tagasivaade droogideturu korraldamisele Eesti Vabariigis. Import ja eksport. Eesti Rohuteadlane, 1991, 3, 191-194.
2. Arak E. jt Droogide vajaduse uurimine Eesti NSV apteekides. Käsi-kiri TÜ farmaatsia instituudis. Tartu, 1975 (vene keeles).

3. Mahepõllumajandus Eestis 2015 <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/valjaanded/2016/valjaanne-2016-mahepõllumajandus-2015.pdf>

4. Smith-Hall C., Overgaard Larsen H., Pouliot M., People, plants and health: a conceptual framework for assessing changes in medicinal plant consumption, Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine, 2012, 8, 43.

5. Ravimiameti tegevuslubade register <http://rkav.sm.ee/rkav/faces/pages/tegevuslubaForm/tegevuslubaOtsing.jspx>

6. Sotsiaalministri määrus „Droogide käitlemise ning pakendi märgistamise tingimused ja kord ning droogide loetelu“ [Riigi Teataja] <https://www.riigiteataja.ee/akt/101032011025>